

HET MAASHORSTBELEID IN HET PERSPECTIEF VAN FUNCTIONALITEIT

balans als basis	<p>In het Maashorst-manifest is fundamenteel ingezet op een evenwicht tussen de functies van de Maashorst als natuurgebied en de functies als recreatiegebied. Daarbinnen zijn in het Manifest, als richtinggevend uitgangspunten voor de verdere ontwikkeling, twee essentiële randvoorwaarden te onderscheiden:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 de ontwikkeling van het gebied moet met zijn tijd mee gaan, en 2 het beleid moet kunnen rekenen op draagvlak van de bewoners en bedrijven.
onderlinge versterking	<p>Het streven was te komen tot een eigentijds natuurgebied, waarin de natuur de recreatieve functies zou ondersteunen en omgekeerd de recreatieve functies aan zouden sluiten bij het natuurbeleid. Kerngedachte daarbij was dat in de kern de natuur volop ruimte zou krijgen om zich te ontwikkelen, terwijl de schil meer ontwikkelings-mogelijkheden zou bieden voor recreatie. Maar er werd geen strikte fysieke scheiding beoogd, eerder een glijdende schaal met onderlinge versterking op maat.</p>
wat-niet afbakening	<p>In het manifest werd de beoogde balans tussen ruimte voor natuur en ruimte voor ontspanning duidelijk afgebakend, door een “wat-niet” profilering. Aan de natuurkant wilde men beleidsmatig niet streven naar defensief herstel van een verloren verleden door voor het gebied een museumfunctie te creëren. Natuur en landschap moeten juist dynamisch aansluiten bij de veranderende behoeften van de tijd. “Het gaat om het landschap van vandaag. Liever nog van morgen, met behoud van de streekeigen identiteit” (p.11). Verderop wordt het beleidsinstrumentarium getypeerd: “ De natuur ontwikkelt zich op basis van natuurlijke processen in combinatie met streekeigen beheer in de vorm van begrazing, energiewinning, houtproductie en waterbeheer door boeren uit de buurt.”(p.17).</p>
geen toeristische attractie	<p>Aan de andere - recreatieve - kant schetst het Manifest een ontwikkelingsweg waarbij gemikt wordt op ontspanning in de kern in het verlengde van de natuur met accenten op rust, ruimte, ontspanning en bezinning. In de schil en naar de rand toe neemt het dynamische gehalte van de recreatie toe, daar is ruimte voor sport en spel en andere actieve recreatie. Ook deze beleidsrichting wordt helder afgebakend: “De Maashorst is geen pretpark...” en “In 2020 is de Maashorst geen toeristisch attractiepark”(p. 27). Goede voeding en landbouw, gezondheid en zorg, spiritualiteit en bezinning worden benoemd als thema’s die passen bij deze visie.</p>
actuele uitwerking	<p>In de actuele uitwerking van de grondslag van het Maashorst-manifest wordt deze balans verlaten. Er wordt voorrang gegeven aan procesnatuur met als belangrijkste instrument begrazing door grote grazers. Hiertoe werd een ensemble geschikte grazers samengesteld dat geselecteerd was op basis van criteria ten aanzien van onderhoud, zelfredzaamheid en het beoogde landschappelijke effect. In deze uitwerking wordt voorgesorteerd op nagenoeg de héle Maashorst als �en groot begrazingsgebied.</p>
afkalvend draagvlak	<p>Doordat de vrije recreatie en de onbelemmerde toegang tot begrazingsgebieden in de Maashorst beperkt werden met het oog op gewinning van de grazers, begon het draagvlak af te kalven. Als gevolg van de het gekozen begrazingsbeleid moesten ook de routes van georganiseerde recreanten verlegd en deels gecombineerd worden.</p>

Voor de ongeorganiseerde recreanten, de terloopse fietsers en wandelaars – al dan niet met hond – werd de onbekommerde toegankelijkheid problematisch, omdat delen van het gebied werden afgesloten en nog slechts onder toezicht toegankelijk waren. Tegelijk werd de boodschap uitgedragen dat het gebied voortaan gedeeld zou moeten worden met zware jongens als wisenten waarmee het toch altijd oppassen geblazen was.

- knelpunten overleg** De natuurwinst die beoogd werd door de eisen van grote exotische grazers zwaarder te laten wegen dan de belangen van de recreanten en de omwonenden, vertaalde zich in verlies aan draagvlak. Er werd stevig geprotesteerd, met name door actieve gebruikers en omwonenden die hun recreatiemogelijkheden zagen krimpen. Dus er werd een inhaalslag gemaakt in de PR en de scherpe kantjes werden van het beleid afgehaald: het begrazingsgebied werd verkleind, weggepoetste routes werden weer opengesteld en er werd een Gebruikersraad ingesteld om te overleggen hoe tegemoet gekomen kon worden aan de knelpunten die ervaren werden.
- politiek akkoord** De koers als zodanig, waarbij ingezet werd op procesnatuur met begrazing door grote geïmporteerde grazers, werd daarbij echter niet ter discussie gesteld. Integendeel: PR en marketing kregen opdracht alles uit de kast te halen om het Maashorst te herprofilen, een 'positieve pers' te genereren en in de publieke opinie te afficheren als een avontuurlijke attractie waar iets te beleven was. De gemeenteraden, die na de onrust over de wisenten om een onafhankelijke evaluatie gevraagd hadden, werden hierdoor overtuigd en konden instemmen met deze aanpassing. Evenwel: rust en ruimte in de natuur, twee essentiële kernwaarden uit het Manifest werden hierbij ingeleverd voor de attractieve waarden van 'n exotische wildernis en de dynamiek van Oer.
- eigen onderzoek** Behalve de omwonenden begonnen ook organisaties in de regio zich zorgen te maken over de ontwikkelingen. Deze keken verder dan de onrust over het risico van wisenten en deden zelf onderzoek naar de mogelijke minpunten de zware inzet op procesnatuur met grote grazers. Zij verenigden zich in een onafhankelijk platform, de Maashorstburgers, dat vraagtekens plaatste bij de grote-grazers-lobby die alleen de plussen van het huidige beleid wilden zien. In het Gebruikersoverleg werden zij geweerd, juist omdat ze vraagtekens zetten bij het beleid.
- niet te rijmen met manifest** De Maashorstburgers signaleerden dat de ingeslagen beleidslijn geplaveid was met maatregelen die niet zonder meer te rijmen waren met de uitgangspunten van het Manifest. Omwonenden en recreanten waren niet de enigen die ruimte moesten inleveren voor deze begrazingsplannen. In de route naar de Maashorst als oer-park zijn ook het streekeigene, de houtproductie, de samenwerking met boeren en de aansluiting bij de actuele vraag en behoeften vanuit de regio ingeleverd.
- wél museum functie** De vervanging van het oude veelkleurige bomen-logo van de Maashorst door het bruine blad-hart-met-horens tekent de koersverandering. Er is nu voor de Maashorst, de wisent voorop, duidelijk ingezet op een herstel van het verloren verleden. Er is daarmee gekozen voor wilde exotische grazers met attractiewaarde in plaats van voor streekeigen mensvriendelijkere alternatieven zoals bijvoorbeeld de kleine bonte heidekoe, die de afgelopen eeuwen overigens de Maashorst wél begraaft heeft.
- de reële behoefte** De Maashorstburgers hebben gesignaleerd dat zowel bewoners als recreanten behoefte hebben aan een meer toegankelijk natuurgebied met minder riskante fauna. Zij hebben ons er ook op geattendeerd dat we ons in dit gebied eigenlijk helemaal niet zo'n romantisch wildlife reservaat kunnen permitteren. De Maashorst

ligt immers in een van de meest veedichte gebieden van Brabant, waar we pieken met emissies ammoniak en primair en secundair fijnstof die een bedreiging vormen voor natuur, milieu en volksgezondheid. We hebben in deze regio primair behoefte aan de zuiverende werking van filterend groen, aan bomen die zuurstof produceren en CO2 binden. Aan natuurbeleid dat groene biodiversiteit beschermt en een eventueel teveel aan Maashorst-hout, mét de daarin opgeslagen CO2, duurzaam inzet als streekproduct.

- averechts beleid** Nu hebben we averechtse beleidslijnen. Nu worden onder de noemer bosomvorming bomen geringd of kunstmatig gerooid in het kader van dood-hout-beleid, waarbij de opgeslagen CO2 versneld vrij komt. Om de grazers te faciliteren worden ook extra bomen geruimd. De wisenten staan bovendien zelf bekend als grazers die behalve grassen, planten (al dan niet van de rode lijst) en struiken ook veel hout op de menukaart hebben staan. Ze snoeien jong uitschot en schillen en schuren de oudere bomen. Daarbij dragen ze als grazers ook nog eens bij aan de regionale methaan-emissie, waarvan het negatief effect als broeikasgas zo'n dertig keer zwaarder aantikt dan CO2.
- pleidooi voor andere procesnatuur** De Maashorstburgers hebben, in het voetspoor van een aantal landelijke deskundigen, gepleit voor een andere vorm van procesnatuur: Laat de natuur zijn gang gaan. Laat groeien wat groeit. Laat de Maashorst niet verworden tot een safaripark waar kunstmatig dieren in 'n reservaat-situatie gehouden worden. Als er om landschappelijke redenen kaprijpe bomen geruimd moeten worden, gebruik dat hout dan als duurzaam streekproduct om de opgeslagen CO2 te behouden. En plant geselecteerd nieuw groen aan dat functioneel bijdraagt aan de oplossing van ons klimaatprobleem.
- Rutte III** In het regeerakkoord van Rutte III staat expliciet dat het onze plicht is er alles aan te doen om de doelstellingen van het klimaatakkoord van Parijs te halen. Bovenop de Europese toezeggingen om broeikasgassen te verminderen tot 40 procent in 2030 ten opzichte van 1990 gaan we extra maatregelen voorbereiden om te komen tot een reductie van 49 procent in 2030. Daartoe zal een nationaal klimaat- en energieakkoord gesloten worden dat de sectoren de zekerheid geeft aan welke doelstellingen voldaan moet worden op de langere termijn. Het belang van dit klimaatbeleid wordt onderstreept door een aparte minister met de uitvoering hiervan te belasten. Vooruitlopend hierop zijn met name slimmer landgebruik, vermindering van methaan-uitstoot en opslag van CO2 al benoemd in dit regeerakkoord.
- geldt ook voor natuur** Het klimaatprobleem gaat nu ook het natuurbeleid aan. Aan het eind van de regeerperiode Rutte II (9 oktober 2017) werd de Tweede kamer al geïnformeerd dat in de uitwerking van de energie-agenda in het kader van het Klimaatakkoord één transitiepad is toegevoegd: voedsel & natuur (met name landbouw en landgebruik). Hierbij wordt verwezen naar het rapport van het Planbureau voor de Leefomgeving: Verkenning van klimaatdoelen, Van lange termijn beelden naar korte termijn acties, (okt. 2017).
- rapport PBL** In dit rapport wordt in de paragraaf rond de functionaliteit van voedsel en natuur aangegeven dat niet wordt ingegrepen op de voedselketens, maar wel op ondersteunende acties zoals o.a. uitwerking plannen voor omzetting van landbouwgrond in bossen. In het rapport wordt aan de orde gesteld dat er bij de berekeningen tot nu toe nog geen rekening werd gehouden met de emissies en

vastlegging van CO2 door bodem en bossen. Daarvoor zijn nu wél aparte analyses uitgevoerd, die zelfs positieve cijfers opleveren.

- opties** Belangrijke opties die op dit terrein genoemd worden in dit rapport zijn o.a.
- productiever bosbeheer,
  - geen ontbossing ten behoeve van bijvoorbeeld andere natuurdoelen of landbouw, en
  - de omzetting van landbouwgrond en natuurterreinen (anders dan bos) in bosareaal.
- Bij het paragraafje biomassa wordt aangegeven dat “duurzaam gebruik van inlands hout een bijdrage kan leveren aan de vorming van een koolstofvoorraad in het maatschappelijk systeem.”
- advies transities** Bij de ontwikkelingen gericht op de korte termijn worden in het rapport bij de transitiepaden de volgende acties geformuleerd:
- *Productief bosbeheer, geen ontbossing, meer reservaten en aanplant van nieuwe bossen op landbouwgrond en natuurterreinen (anders dan bos), kan op termijn leiden tot een grotere voorraad en een grotere opname van CO2 in bossen. Met als neveneffect van nieuw bos ook een afname van de landbouwemissies. Het meer dan voorheen toepassen van hout in woningen en in grond-, water en wegebouw biedt mogelijkheden voor duurzame vastlegging en vermeden emissie door vervanging van staal en beton.*
- emissie-compensatie** Bij het onderdeel emissie-reductie wordt gemeld dat met beheersmaatregelen op landbouwgronden en in natuurgebieden en bij groenvoorzieningen door het vasthouden en vastleggen van koolstof al voor 2030 een deel van de beoogde emissiereductie kan worden gerealiseerd. Er is in de huidige situatie sprake van een netto opname van CO2 in de Nederlandse bossen (van 2,7 Mton per jaar) maar deze opname neemt geleidelijk af en zou in 2030 al een 0,5 Mton lager kunnen zijn. Met aanvullende beheersmaatregelen w.o. productiever bosbeheer, bosreservaten en minder ontbossing zou dit kunnen worden gecompenseerd.
- tegengaan ontbossing** De recente studie van Wageningse onderzoeker Eric Arets naar de afname van het Nederlandse bosareaal, óók in natuurgebieden, tussen 2013 en 2017 onderstreept deze conclusie: “Ons onderzoek laat zien dat ontbossing ook een factor is om vanuit klimaatperspectief rekening mee te houden en dat ontbossing niet iets is dat alleen in tropische landen plaatsvindt. Vanuit het perspectief van het klimaatakkoord zijn bijvoorbeeld de doelstellingen voor aanplant van bos zoals die zijn geformuleerd in het Actieplan Bos en Hout onmisbaar. Maar ook het tegengaan van ontbossing zou een belangrijke plaats in moeten nemen in het beleid.”
- pleidooi** Gezien de maatschappelijke noodzaak om effectieve curatieve en preventieve maatregelen te treffen op het gebied van het klimaat, pleiten wij ervoor de koers van het Maashorstbeleid op korte termijn te heroverwegen en zo spoedig mogelijk (deze keer écht) **onafhankelijk** advies te vragen over bij dit gebied passende maatregelen die goed scoren op de klimaat-doelstellingen en tegelijk bijdragen aan herstel van de balans tussen natuur en recreatie in de Maashorst.